

Játék és művészet

Több éve foglalkozom a játék biológiai, társadalmi jelentőségével különböző kultúrákban, a játék szerepének súlyával az élőlények filo- és ontogenezisében, továbbá különböző életkorokban az egyén fejlődésére, életszemléletére, életörömrészésére gyakorolt hatásával.

Ezúttal a játék és a művészet összefüggéseit próbálom elemezni, ezen belül is az egyik legizgalmasabb kérdés a költészet, tágabb értelemben az irodalom és a játék kapcsolata és az ebből fakadó örömszerző szerepe.

Más helyen e témával kapcsolatban már idéztem Kosztolányi Dezső *Akarsz-e játszani?* című versét, most azonban elemezzük egy másik, 1911-ben írt költeménye, *A játék csodálatos melódiájú sorait*, melyekből néhányat idézek: *„Játszom ennen-életemmel, / búvócskázom minden árnnyal / a padlóssal, a szobákkal, / a fénnel, mely tovaszárnyal, (...) Játszom két színes szememmel, / a két kedves, pici kézzel, / játszom játsszó önmagammal, (...)”*

Ez a költői szerepjáték, talán a művészi kifejezőképesség egyik legmagasabb foka és a játéknak is a legtokéletesebb formája. Valójában egy másik én megformálása s minden megnyilatkozásának magunkévá tétele.

A versben a játék a gyermekkor felidézése és annak boldog újravállalása. Idézem: *„Játszom én és táncolok, / látszom én, mint sok dolog. / Látszom fénybe és tükörbe, / játszom egyre, körbe-körbe. / Játszom én és néha este / fölkelek / s játszom, hogy akik alusznak, / gyerekek.”*

De most nézzük a játéknak más aspektusait is. Ismét egy idézet: *„Jöjj el, szabadság! Te szülj nekem rendet, / jó szóval oktasd, játszani is engedj / szép, komoly fiadat!”*

Igen. Ez József Attila. Egy-egy fülünkben csengő verssor üzenetértékű. Szabadság és játék. József Attila 1935-ben írt *Levegőt!* című versében a játék és a társadalmi rend összefüggéseivel foglalkozik. Ez azon kevés közéletti versei közé tartozik, melyben tiltakozását fejezi ki az állami szintre emelt barbárság, a külső-belső borzalmak ellen. Talán az antifasiszta líra egyik legsikerültebb darabja. A költő hitet tesz

egy olyan rend mellett, mely nem nyomja el a szabadságot. Vagyis egy olyan új rendről álmodik, melyben tanulni és játszani is szabad. Az igazi játék feltétele tehát az emberi szabadság.

De most nézzünk egy kortárs költőt, a Temesváron született, erdélyi Csávossy Györgyöt, aki Nagyenyeden él, és a romániai magyar civil társadalom egyik vezető alakja. *Játék* című versében elmúlt életén medítál: vajon minden játék volt-e csupán, vagy amit játéknak hisz, az nem más, mint csalás? Idézem: *„Merengek a múlt játékán. / Játék volt életre-halálra / a tréfaszó, s mosoly halála, / a kézfogás, a kedves csókja, / az otthonvesztés jobb kéz csonkjá.”*

Majd így kérdi a költő: *„Játék volt?”*

Válasza lehangoló: *„Csalás volt minden, vagy csak látszat / az édenkert, s bolond káprázat / virág szeme, világnak szíve, / a gyermekkor szívároányíve. / Játék volt, álom.”*

Így látja a művész 60–70 év távlatából a gyermekkor, az ifjúság önfeladt, boldog időszakát s a felnőttkor játékos örömpereit.

A dekadens kóda a játszás igazi apoteózisa. Ha mi magunk játékszerek lennénk is a Természet felett álló játékcsarnokában, akkor is játszunk mindhalálig.

Idézem az utolsó sorokat: *„Pedig már közeleg az éjjel, / s minek is néznék későn széjjel / játék volt minden, szesz csodája, / oly ködös, mint a sír homálya, / hát játszunk még, már halkán, szépen, / játékszerek Isten kezében.”*

Végezetül, konklúzióképpen, mi a közös a játékban és a művészetben? Mindenekelőtt a kreativitás, az érzékenység, az emocionális reakcióképesség, a színes képzeleti világ, azaz a gyermeki fantázia és a felnőttkori tudás sokrétűségének összeolvadása, a motoros készség s nem utolsósorban a könnyedség, a fokozott szellemi aktivitás. Ha mindezen összetevők mind a játékban, mind a művészetben megvannak, akkor igazában a játék művészet, a művészet pedig a legmagasabb szintű emberi játék.

DR. DONÁTH TIBOR